

Najistaknutiji liječnik križevačkog kraja - Andrija Španić

IVAN DEČAK

Mlinovi 25/1

HR - 10000 Zagreb

Priznanja Andriji Španiću u Europi

Stjecajem okolnosti u prošlom broju *Crisa* (god. XIII., br. 1/2011) izostavljen je članak prof. dr. sc. Vjekoslava Dorna o glasovitom oftalmologu prof. dr. Andriji Španiću. U tekstu povodom 65. obljetnice smrti ovog vrlog mještanina dao sam samo »pogled iz Ravna«, tj. spomenuo sam doktora jer je o njemu temeljito pisalo u prilogu prof. Dorna.

Da ne bi ispalo kako je »ravenska priča« gotovo sve što je o tom vrhunskom očnom liječniku njegova doba rečeno u mojem članku, dru. Španiću i dru. Dornu dugujem barem ukratko istaknuti najvažnije činjenice iz njegova života i rada, kao i rezultate i značenje Španića kao osobe i liječnika.

Školovanje Andrije Španića

Zbog rata i dvije godine domobranstva Španić je ispit zrelosti na Kraljevskoj donjogradskoj gimnaziji položio tek 1918. godine nakon čega je nastavio studij na Medicinskom fakultetu u Zagrebu, a 1919/20. upisao je Medicinski fakultet. Kao istaknuti student već je 1922. godine bio demonstrator u Sveučilišnoj očnoj klinici. Od svibnja 1923. godine bio je asistent zamjenik, a godinu dana kasnije započeo je i specijalizaciju. Medicinski fakultet završio je akademske godine 1924/25., kad je i promoviran u doktora sveukupnog liječništva.

Godine 1926. kao asistent objavljuje svoj prvi rad. S prof. Botterijem proučavao je trahom, a tridesetih godina tuberkulozu oka i njeno liječenje. Godine 1934. hospitalirao je u očnim klinikama u Beču, Pragu i Budimpešti kod čuvenih profesora.

Monografija o trahomu

U razdoblju od 1926. do 1936. godine sudjelovao je i u radu Strukovnog društva. Osnivanjem Zbora liječnika Hrvatske, Slavonije i Međimurja 1936. godine utemeljena je Oftalmološka sekcija, a za njenog prvog tajnika izabran je upravo dr. A. Španić.

U to vrijeme istaknuo se operacijama, posebice vjeđa, uvevši svoj postupak koji je »kraći, jednostavniji i lakši«. Postupak je publiciran i dobro prihvaćen i u inozemstvu, osobito kod poljskog prof. von Laubera (1937).

Početak 1938. godine habilitacijskim radom *O trahomu* dr. Španić postaje sveučilišni docent na Katedri za oftalmologiju. Prof. Dorn spomenuti rad na 162 stranice smatra »monografijom o trahomu«. Naime, trahom je u to doba bio velik problem kod nas i u Europi, a u mnogim zemljama je i danas.

Profesor na fakultetu i predstojnik na klinici

Početak 1938. godine istaknuti eksperti pojedinih struka okupljeni u Zboru liječnika održavali su predavanja za usavršavanje liječnika u hitnim intervencijama, a među njima i doc. Španić o oftalmologiji.

U listopadu 1941. godine Ministarstvo nastave promiče Španića u docenta Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U veljači 1943. godine imenovan je izvanrednim profesorom na Katedri okulistika, a već u ožujku iste godine i nadstojnikom Očne klinike. Bio je i suradnik Enciklopedije 1942. godine.

Nažalost, to veliko priznanje i visok položaj nisu dugo trajali. Godinu dana kasnije zbog bolesti odlazi na tromjesečni dopust. Budući da je bubrežna bolest uznapredovala, 1944. godine morali su ga razriješiti dužnosti.

Andrija Španić kao pisac udžbenika

Unatoč bolesti i dalje je doprinosaio struci i budućim oftalmolozima. Nakon Drugog svjetskog rata pristizali su novi studenti, a nedostajali udžbenici. Prof. Španić i klinička asistentica dr. Blanka Jutriša-Koržinek prihvatili su se toga odgovornog posla.

Oftalmologija nije tiskana zbog sve težeg zdravstvenog stanja ravnenskog liječnika i preseljenja Očne klinike iz Gajeve na Rebro. Objavljena je u nakladi Zadruga studenata 1946. godine, četiri mjeseca poslije profesorove smrti. U predgovoru stoji kako je djelo priređeno »uz neumorni rad pok. prof. dr. A. Španića kojem studenti odaju priznanje (...) što je uložio svoje zadnje snage, da bi završio ovaj zamašan posao.«

Znanstveni radovi Andrije Španića

Prof. Španić je za sobom ostavio 40 publiciranih radova, od kojih je pet tiskano u inozemstvu, a

dvadeset njih međunarodno indeksirano i prikazano u sažecima. Autor je i osam sažetaka referata i radova u bibliografijama i časopisima. Španićeva istraživanja citirali su dvojica stranih autora u svojim radovima. »Najvažnije je citiranje istraživanja o plazmomu u čuvenom Schick-Brücknerovu Handbuch der Ophthalmologie, prvoj oftalmološkoj enciklopediji između dva rata.«

Prof. dr. Andrija Španić iz Velikog Ravna nije bio tek velik stručnjak i visoki dužnosnik priznat u Hrvatskoj i izvan nje. Bio je i ugledan intelektualac koji je prijateljevao i s uglednicima drugih struka, poput slikara Jozе Kljakovića i Ivana Režeka kojem je bio i vjenčani kum, kipara Frana Kršinića, a poznavao je i Ivana Meštrovića.

Zaboravljeni uglednik

Na kraju podsjetnik: rodio se u Velikom Ravnu 7. 11. 1895. godine, a umro u Zagrebu 20. 7. 1946. godine. Pokopan je u Malom Ravnu gdje mu je obitelj podigla spomenik i lijepu ogradu od kovanog željeza. Ali nigdje ulice (ili barem uličice), poprsja, reljefa, čak ni obične mramorne ploče! Kao da kraj u kojem se rodio i kojem je puno dao ima takvih Španića napretek!